

Notă informativă la proiectul Legii cu privire la organizarea activității notarilor

1. Cauzele care au condiționat elaborarea proiectului, inițiatorii proiectului și persoanele care au participat la elaborarea proiectului

Notariatul în calitate de instituție abilitată să asigure, în condițiile legii, ocrotirea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor și statului prin îndeplinirea de acte notariale în numele Republicii Moldova este reglementat de Legea nr. 1453–XV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat. Pe parcursul ultimei perioade au fost întreprinse mai multe măsuri de ordin legislativ în vederea consolidării acestei instituții. Totuși, în pofida îmbunătățirilor aduse, continuă să persiste unele divergențe și lacune atât de ordin legal cât și sub aspectul implementării prevederilor legale și anume: lipsa unor criterii clare și bine determinate de stabilire a numărului necesar de notari, a notarilor stagiați, admiterea la stagiu în biroul notarului, atribuțiile și răspunderea acestuia în calitate de notar stagiar, admiterea în profesie, modul de percepere a plăților, precum și lipsa unui organ profesional al notarilor care ar asigura organizarea și autoadministrarea activității profesionale a notarilor, promovarea și apărarea intereselor colective ale notarilor pe plan național.

În vederea remedierii situației existente, Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova „Integrare europeană: libertate, democrație, bunăstare” pentru anii 2011-2014 cuprinde drept obiectiv „Reformarea notariatului” prin redarea independenței acestei instituții. Acest obiectiv este trasat și în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2011-2015, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 289 din 07.05.2012. Relevante sunt obiectivele Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011 – 2016 și Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei (pct. 3.2.1 spct.4 - Elaborarea unei noi legi cu privire la notariat).

În scopul asigurării executării documentelor de politici nominalizate, prin Ordinul ministrului justiției nr. 298 din 15 iulie 2011 a fost creat grupul de lucru pentru elaborarea noilor reglementări privind reformarea notariatului, care să asigure buna funcționare și organizare a acestuia. În componența grupului de lucru au fost incluși notari, reprezentanți ai Ministerului Justiției, mediului academic și societății civile.

În urma unei analize complexe a actualelor prevederi legale și a practicilor existente, a legislației statelor străine (România, Estonia, Germania) Ministerul Justiției a elaborat proiectul Legii cu privire la organizarea activității notarilor. Respectivul proiect este structurat în zece capitole care cuprind prevederi privind: statutul notarului; drepturile și obligațiile acestuia; notarul stagiar; admiterea în profesie; organizarea activității; organul de autoadministrare a notarilor; controlul activității; răspunderea disciplinară precum și modul de suspendare și încetare a activității notarului.

În cadrul grupului de lucru s-a decis ca procedura notarială (actele care urmează să le întocmească notarul și modul de întocmire a lor) să fie reglementată într-o lege distinctă, din motivul că subiecți cu dreptul de a întocmi acte notariale

sunt mai mulți (consulii, secretarii consiliilor locale, registratorii) fiindu-le aplicabile aceeași procedură.

2. Scopul proiectului

În virtutea dozei de autoritate publică delegată notarului în exercițiul activității sale, acesta este un generator incontestabil de siguranță juridică.

Notarul este legat de stat printr-un raport de încredere particular constând în drepturi (primirea actelor autentice) și obligații (disciplină strictă, responsabilitate ridicată, obligația de arhivare a actelor, etc.). Acest raport de încredere particulară, de solidaritate între notar și stat, se exprimă de asemenea prin solemnități, însemne exterioare: depunerea jurământului la accesul în funcție, investirea de către Ministrul Justiției cu împuterniciri, autorizarea deținerii sigiliului cu însemnele Statului. Mai mult ca atât, prin întocmirea actelor notariale, notarul asigură legalitatea actului întocmit, îi conferă statutul de probă cu valoarea probantă fiind astfel, asigurată exercitarea drepturilor omului garantate de lege. Astfel, **scopul generic** al prezentului proiect este asigurarea executării drepturilor persoanelor prevăzute de lege prin îndeplinirea actelor notariale, asigurarea certitudinii valabilității actelor și calității serviciilor prestate de un exponent al statului investit cu executarea unui serviciu public, dar și asigurarea securității raporturilor juridice certificate.

În esență, reglementările formulate au ca **scop special**:

- determinarea clară și fără rezerve a statutului notarului în vederea aprecierii exprese a statutului acestuia ca liber profesionist, prestator a unui serviciu public;
- determinarea statutului notarului stagiar, condițiile de admitere în profesie;
- perfecționarea instituțiilor suspendării, încetării activității notariale;
- instituirea organului profesional al notarilor, aprecierea statutului acestuia, scopurile, organizarea și administrarea profesiei;
- determinarea ordinii înfăptuirii controlului activității notariale;
- stabilirea temeiurilor și tipurilor de răspundere a notarilor, sancțiunile și modul de aplicare a acestora.

3. Elementele novatorii ale proiectului și rezultatele scontate

Incontestabil este faptul ca notarii sunt persoanele care îndeplinesc o activitate de *interes public*, fiind investiți de către stat cu competențe de întocmire a actelor notariale. Activitatea de interes public se acordă în virtutea dozei de autoritate publică delegată notarului în exercițiul activității sale, care este un garant al securității raporturilor juridice și al prevenirii litigiilor.

O definiție a notariatului a fost desprinsă din discursul Președintelui Dumitru Viorel Mănescu, rostit la deschiderea congresului cu genericul „DEFINIȚIA NOTARULUI ÎN EUROPA POATE FI”. Astfel acesta a menționat că, *notarul este profesionistul imparțial, investit de către autoritatea publică să vegheze la respectarea interesului public în raporturile juridice dintre particulari. Notarul este juristul înalt calificat și dezinteresat, care prin intermediul actului autentic pe care îl emite contribuie la siguranța juridică a tuturor părților implicate. El este cel care previne conflictul, care preîntâmpină situațiile contrare legii, cel care în*

lumina dreptului comunitar și a celui național este asociatul statului. Anume acele caracteristici au stat la temelia elaborării prezentei legi.

Concomitent, notarul desfășoară o activitate liberală care nu constituie activitate de profit. Caracterul independenței notarului ca liber profesionist este necesar întru asigurarea imparțialității, obiectivității, echidistanței notarului în exercitarea profesiei sale. Raporturile existente între părți la momentul adresării la notar este caracterizat de interesul subiectiv al fiecăruia. Notarul fiind acel profesionist împuternicit de către stat să ofere servicii notariale din numele statului, care conferă actului notarial un grad înalt de veridicitate, legalitate, caracter executoriu și forță probantă în instanța de judecată. Din aceste considerente notarul în mod independent, obiectiv și imparțial este obligat să studieze intenția reală a părților, actele prezentate de către părți, să acorde asistență juridică în îndeplinirea actelor notariale, să explice conținutul și efectele actului juridic încheiat. Aceste sarcini notarul le va realiza în cazul existenței unui înalt grad de independență în activitatea sa. Independența și libertatea notarului în aplicarea legii trebuie să fie garantate de însăși legislația în vigoare.

Notarii sunt persoane care desfășoară activități *independente*. Independența se manifestă față de toate organele și persoanele cu funcție de răspundere. Pentru a asigura respectiva independență, art. 5 din proiect dezvoltă principiul independenței și imparțialității notarului.

Reieșind din faptul că respectivul proiect de lege nu modifică statutul notarilor, la fel ca și în prezent aceștia trebuie să corespundă anumitor **cerințe** care sunt stipulate în capitolul II al proiectului de lege așa precum ar fi: deținerea cetățeniei Republicii Moldova, capacitatea de exercițiu, studiile necesare, corespunde cerințelor de ordin medical, reputație ireproșabilă etc. Totodată, pentru a nu discredita profesia de notar și pentru a asigura credibilitate publică actului notarial, în proiect sunt prevăzute unele restricții, astfel nu poate fi notar persoana care este condamnată pentru comiterea unor infracțiuni și nu are stinse antecedentele penale; a fost concediată din organele de drept din motive compromițătoare, etc.

Reieșind din faptul că capitolul se intitulează „Notarul” urmează a fi inclus în conținutul acestuia **drepturile și obligațiile notarilor**. La fel, proiectul conține prevederi referitoare la incompatibilități și restricții în activitatea notarială.

Similar prevederilor cuprinse în actuala Lege cu privire la notariat, prezentul proiect de lege, cuprinde prevederi cu privire la **suspendarea și încetarea activității notarului**. Suspendarea activității poate surveni atât la solicitarea notarului (în caz de concediu de maternitate) cât și în baza altor circumstanțe.

Luând în considerație faptul că numărul notarilor va fi limitat la o anumită circumscripție, în vederea asigurării executării efective a sarcinilor statului în domeniul prevenirii litigiilor, proiectul de lege propune ca atunci când termenul de suspendare a activității notarului este mai mare de doi ani, în teritoriul respectiv se adaugă un loc vacant de notar și se desfășoară concursul pentru suplinirea locului vacant respectiv. La reluarea activității suspendate de către primul notar, notarul al doilea își continuă activitatea în teritoriul dat. Ulterior din contul unui loc vacant apărut, Ministrul Justiției poate reduce numărul de notari din teritoriul dat.

Suplimentar, a fost modificată instituția încetării activității notarului sub aspectul subiecților implicați la încetarea activității. Prin prezentul proiect se propune lărgirea spectrului de subiecți competenți pentru a aplica încetarea activității notariale.

Suplimentar, se propune reglementarea situațiilor de absență a notarului de la birou indicându-se cazurile în care notarul poate absenta precum și numărul limită de zile pentru un an permis.

Similar, prevederilor care vor stabili condiții necesare pentru admiterea în profesie, legea urmează să conțină și condițiile care atrag **încetarea activității**. Una dintre aceste condiții sau criterii o constituie atingerea plafonului de vârstă și anume atingerea vârstei de 65 de ani. Acest plafon de vârstă limitat este unul general admis în legislația națională pentru alte categorii de profesioniști ai dreptului (judecători, procurori, executori judecătorești) și corespunde practicii europene. La fel, ca motiv de încetare a activității notarului este și anularea licenței care intervine în cazul depistării circumstanțelor care adeveresc acțiunile nelegitime ale notarului la obținerea licenței.

Suspendarea precum și încetarea activității notarului se va dispune prin ordinul ministrului justiției. Proiectul cuprinde și norme care reglementează acțiunile notarului în caz de suspendare sau încetare a activității.

O altă novație de concept promovată de Ministerul Justiției este modalitatea de admitere la stagiul, de efectuare și de încetare a stagiului.

Având în vedere că activitatea notarială este una deosebit de complexă, notarul nu deține dreptul de a refuza în îndeplinirea actului notarial pe motiv că nu are cunoștințe suficiente într-un domeniu sau altul, termenul stagiului se propune de a fi mărit până la 18 luni, acesta fiind desfășurat conform programului de stagiul cuprinzând cursuri de formare inițială și stagiul practic sub conducerea și controlul notarului conducător al stagiului. Proiectul la fel prevede condițiile și modul în care notarul devine conducător al stagiului.

De asemenea, se stabilește un rol important al Camerei Notariale la admiterea la stagiul. Atribuțiile Camerei Notariale în acest domeniu sunt organizarea concursului de admitere la stagiul, încheierea contractelor de efectuare a stagiului, organizarea cursurilor de instruire a notarilor stagiar.

Un alt institut inexistent în legislația actuală și prevăzut în prezentul proiect este răspunderea disciplinară a notarului stagiar.

La finalizarea stagiului, notarul stagiar va susține un examen de finalizare a stagiului, iar nota obținută va fi folosită în formula de calcul a mediei de participare la concursul de suplinitură a locurilor vacante de notar.

O schimbare de concept vizează și instituția admiterii în profesia de notar. Unicul organ împuternicit cu dreptul de a organiza, a petrece și a admite în profesie este Comisia de licențiere, constituită pe lângă Ministerul Justiției. Pentru a fi admisă în profesia de notar, persoana care a susținut examenul de finalizare a stagiului participă la concursul pentru suplinitura locului vacant de notar. Concursul se desfășoară pentru fiecare loc vacant separat, iar la el pot participa și notarii care doresc să-și schimbe teritoriul de activitate.

E de menționat că persoanele care au promovat examenul de finalizare a

stagiului, dar nu a trecut concursul pentru suplinirea locului vacant de notar, urmează să participe la următorul concurs.

Republica Moldova a implementat un sistem notarial de tip latin. Un principiu fundamental al acestui sistem este existența unui organ de autoadministrare și asigurarea independenței notarilor în raport cu statutul. Astfel, organul profesional este garantul asigurării independenței notarilor și unei eficiente administrări. Suplimentar, menționăm că această modificare este în coraport cu tendința politică a statutului de a asigura autonomia profesiei prin crearea organului profesional (avocatura, executorii judecătorești).

Dacă până la moment, notarii ca exponenți ai unei profesii liberale nu avea un organ profesional instituționalizat, în prezentul proiect se propune crearea Camerei Notariale ca organ de autoadministrare și reprezentare a profesiei.

Camera Notarială va avea următoarele organe:

Adunarea generală a notarilor care este organul suprem al Camerei în competența căreia sunt alegerea membrilor consiliului, președintelui, aprobarea bugetului, statutului Camerei, Codului deontologic al notarilor și altele.

Organul executiv va fi Consiliul Camerei.

De asemenea, se prevede în proiect divizarea funcțiilor Președintelui Camerei care de drept este și președinte Consiliului de funcția Secretarului General. Instituirea funcției de secretar general se încadrează în sistemul național de organizare a profesiilor liberale, mai mult ca atât dispersarea funcțiilor de reprezentare și conducere cu funcția de administrare rezultă din necesitatea minimalizării la maxim a factorilor de corupție.

Luând în considerație caracterul public al serviciilor prestate și elementul delegării atribuțiilor de prestare a serviciilor notariale, totuși s-a păstrat atribuția de supraveghere și control a Ministerului Justiției. Păstrarea acestei atribuții rezultă din natura juridică dublă a raportului legat de exercitarea profesiei de notar. Pe de o parte notarul este un profesionist independent, care exercită activitatea notarială pe de altă parte notarul este un exponent al statutului, care asigură legalitatea actului notarial, exercită funcția de justiție preventivă și oferă actului notarial o forță probantă și un caracter obligatoriu.

La baza divizării funcțiilor de supraveghere dintre Ministerul Justiției și Camera Notarială au stat realizarea eficientă a criteriilor:

- independența notarilor;
- autonomia administrării profesiei;
- calitatea activității notariale prestate;
- respectarea drepturilor și libertăților, intereselor legitime ale persoanelor.

Luând în considerație cele menționate supra, se propune ca Camera Notarială să fie un organ de autoadministrare și apărare a profesiei, pe când Ministerul Justiției va exercita funcția de control al notarilor, promovării politicii în domeniu. De asemenea, Comisia de licențiere și Colegiu disciplinar urmează să fie constituite pe lângă Ministerul Justiției, ca instrumente de realizare a controlului asupra calității serviciului public prestat. E de menționat că atât în cadrul Colegiului disciplinar cât și în cadrul Comisiei de licențiere vor fi delegați reprezentanți ai Camerei Notariale.

4. Estimarea riscurilor legate de aprobarea proiectului
<p>a) Instabilitatea politica. Aprobarea proiectului implică adoptarea unui șir de acte normative, precum și elaborarea și implementarea coerentă a acestor acte. Acestea necesită voința fermă și coerentă a Parlamentului și a Guvernului.</p> <p>b) Rezistența la reformă a reprezentanților profesiei de notar.</p>
5. Impactul proiectului
Adoptarea prezentei legi va contribui în mod esențial la fortificarea profesiei de notar, la realizarea eficientă a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale omului.
6. Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare, actele normative care trebuie elaborate sau modificate după adoptarea proiectului
În dispozițiile finale și tranzitorii a proiectului este stipulată obligația Guvernului de a propune Parlamentului aducerea în concordanță a tuturor actelor legislative cu prezentul proiect. Mai mult ca atât, Guvernul urmează să-și aducă în concordanță actele sale cu prevederile proiectului.
7. Cuantumul mijloacelor bugetare necesare pentru implementarea proiectului
Implementarea practică a proiectului nu presupune alocări financiare din contul mijloacelor bugetare.

Viceministru

Nicolae Eșanu